

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ НУМІЗМАТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (дослідження англо-українських відповідників)

© Ігор Голиборода, 2002

Сучасна нумізMATика поєднує в собі науку, колекціонування та бізнес. В статті розглядаються особливості сучасної нумізMATичної термінології. Проведено аналіз найбільш ефективних методів перекладу термінів даної галузі.

The up-to-date numismatics represents science, collecting activities and business. Report deals with the peculiarities of modern numismatic terminology. The most effective methods of translation of the numismatic terms are analyzed.

Термінологічна система будь-якої галузі знань необхідним чином відбиває характер та особливості даної галузі, історію її формування та розвитку, традиції та взаємозв'язки з іншими галузями науки та сферами буття. Повномасштабний аналіз згаданих аспектів термінологічної системи, що підлягає дослідженню, адекватне урахування отриманих результатів дозволяють сформулювати методи перекладу традиційних термінів та новоутворень (неологізмів) відповідної галузі, ефективно застосовувати їх на практиці. При цьому також слід враховувати лінгвістичні та позалінгвістичні (культурні) аспекти як мови оригіналу (source language, SL), так і мови, на яку здійснюється переклад (target language, TL), в тому числі особливості існування та застосування даної галузі знань у відповідному культурному та мовному середовищі.

В зв'язку з цим заслуговують на увагу терміни та вирази, характерні для сучасної нумізMATики. Перш за все слід враховувати багатоаспектний характер даної галузі: нумізMATика, як відомо, є допоміжною історичною дисципліною, яка в своєму сучасному вигляді існує вже кілька сотень років і включає в сферу своїх інтересів практично всю історію людства. Їй відповідає розвинута система спеціальної термінології. Крім власне історичних термінів у нумізMATиці широко застосовуються терміни з метрології, металознавства, техніки та технології обробки металів, географії, політичної економії, ювелірної справи, мистецтвознавства та інших галузей. З лінгвістичної точки зору нумізMATика включає як вирази та власні назви, що походять із давніх мов – латинської, грецької, арабської, давньоєврейської, так і з сучасних мов практично всіх народів світу (назви національних валют та грошових одиниць, одиниць виміру ваги, топоніми, власні назви, ін.) [1; 2].

Одночасно нумізMATика безпосередньо пов'язана із такими сферами людського буття як колекціонування та бізнес. Тому для сучасних текстів, пов'язаних із даною тематикою, як наукових, так і науково-популярних, ділових та довідкових видань (каталогів), Інтернет-видань, сайтів, інформаційних повідомлень, крім загальноновизнаних "традиційних" спеціальних термінів, також характерним є спеціальний сленг – поряд із професійним сленгом вчених-істориків широко застосовується специфічна термінологія та жаргон колекціонерів, антикварів, ділерів, які становлять особливу професійну і до певної міри соціальну групу. Для цього сленгу характерним є підвищене емоційне, часом іронічне

забарвлення термінів (“Скотина на скотині” – російський рубль із зображенням кінного пам’ятника імператору Миколі I; “лисяча голова” – австрійські монети кінця 18-го ст. із специфічним портретом імператора Йосипа II; Bellybutton Dollar – “Долар з гудзиком на череві”, американська доларова монета 1884 року з дефектом карбування, розташованим у нижній частині зображення американського гербового орла; A Small, But Useful, Profit – надприбуток від комерційної операції з нумізматичним матеріалом), наявність елементів розмовної мови, широке застосування власних назв та реалій (Brown Ike – “Браун Айк”, колекційний срібний долар США 1978 р. із зображенням президента Ейзенхавера, який розповсюджувався у фірмовій коричневій скриньці; Nixon Dollars – Ніксоновські долари, монети США попередніх років карбування, які пішли в обіг починаючи з 1972 р. за часів президентства Р.Ніксона), скорочень (NCLT, ANCLT – Non-Circulating Legal Tender / Almost Non-Circulating Legal Tender – необігові коменоративи – ювілейні монети, призначені для колекціонування, а не для обігу, хоча й в стані бути засобом платежу), інтенсивне формування та поширення нових термінів (Euroland – “Євроляндія”, країни, що належать до Єврозони). Незважаючи на неформальний характер згаданих термінів та часом випадковий характер їх утворення, вони мають чітко визначене значення у даній галузі знань і дедалі частіше застосовуються у спеціальній літературі.

При співставленні англійської та української термінології даного спрямування та визначенні проблем та методів її перекладу слід враховувати ряд особливостей. Одною з таких особливостей слід вважати широке застосування слів та виразів, які належать до третіх мов (песо, талер, грош, дирхем, крейцер). Переклад таких термінів, які мають характер інтернаціоналізмів, як правило, здійснюється транскодуванням (transcribing, transliteration) або практичним транскрибуванням (practical transcribing) і при наявності відомих визнаних еквівалентів не викликає особливих труднощів [3] Таким чином, фонові знання та застосування довідкової літератури має особливе значення. Важливим завданням є переклад термінів, які мають характер реалій і призводять до позалінгвістичної неперекладності. Ця проблема підсилюється орієнтацією професійних спільнот у кожному мовному середовищі на різні об’єкти: в кожній країні предметом наукових досліджень і колекційних захоплень є в першу чергу вітчизняна нумізматика, точніше кажучи, той нумізматичний матеріал, що був в обігу на території даної країни. Так в англійських країнах традиційно вивчають, описують, колекціонують англійські та американські монети; в Україні поруч із українськими монетами інтерес викликають монети Польщі, Росії, Австро-Угорщини. Тому актуальним є описовий переклад таких термінів (descriptive translation), який дозволяє розкрити зміст реалії. Цей підхід може поєднуватись із транскрибуванням та калькуванням (tracing) для утворення лаконічного еквіваленту, близького до оригіналу. Разом з тим переклад навіть вузькоспеціалізованих професійних текстів, призначених для фахівців, в багатьох випадках вимагає додаткових коментарів та пояснень з боку перекладача. Для перекладу термінів із емоційним забарвленням може бути застосований стандартний підхід, коли еквівалент передає лише зміст оригіналу без збереження коннотації. Разом з тим, у випадках, коли образність терміну в оригіналі може адекватно сприйматися читачем, доцільним уявляється збереження цієї образності при перекладі.

1. Беляков А.С. Нумизматика // Введение в специальные исторические дисциплины. М.: Изд-во МГУ, 1990 – с.81–147. 2 Зварич В.В. Нумизматический словарь. – Львов: “Вища школа”. – 1978. – 225с. 3. Korunets I. A coarse in theory and practice of translation. – К.:2000. –331р.